

Kunnskapsdepartementet
Forsknings- og høyere utdanningsminister
Oddmund Hoel
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Vår saksbehandler: Eva Østvik
Vår ref.: DM# 1414781

Vår dato: Januar 2025
Deres ref.:

Innspill til statsbudsjettet 2026. Programkategori 07.60 Høgere utdanning og forskning

Norsk Sykepleierforbund (NSF) deler regjeringens mål og ambisjoner om et levende og godt lokalsamfunn, med bærekraftige løsninger til det beste for innbyggerne i hele Norge¹. Sentralt i dette er behovet for gode og stabile helsetjenester der folk bor. Regjeringen må ta et aktivt grep for å sikre tilgangen til sykepleierkompetanse i hele landet. Det haster med å etablere tiltak og et bredt sett av virkemidler for å sikre utdanning og rekruttering av sykepleiere, spesialsykepleiere og jordmødre, særlig i rekrutteringssvake distriktskommuner².

NSF mener at høyere utdanning må sikres tilstrekkelig ressurser til å løse sitt samfunnsoppdrag og nå regjeringens ambisjoner og målsetting for Universitet- og høyskolesektoren.

Sikre høgre utdanning en finansiering som gjør det mulig å oppfylle samfunnsoppdraget

Vi vet at sykepleier- og jordmor mangelen både er og blir stor fremover, at kompleksiteten i tjenestene øker og at behovet for kompetanse bare blir større. KS arbeidsgivermonitor viser at nesten alle kommuner sliter med å rekruttere sykepleiere – ca. 70 prosent opplever det som svært utfordrende. I 2023 brukte norske kommuner rett under tre milliarder på å leie inn sykepleiervikarer fra private vikarbyråer. Dette utfordrer kommuneøkonomien og innebærer også bruk av ustabil utenlandsk arbeidskraft. Det er ikke bærekraftig i et beredskapsperspektiv. De siste årene har også spesialisthelsetjenesten erfart økende rekrutteringsutfordringer.

Tilstrekkelig kapasitet og kvalitet i sykepleier- og jordmor utdanningene, og tilgang til utdanningstilbud over hele landet, er avgjørende for at kommuner og sykehus skal få fylt sine kompetansebehov i årene fremover³. For å lykkes må regjeringen sørge for å utvikle kvalitet, relevans og kapasiteten i sykepleier- og jordmor utdanningene, og ivareta en desentralisert struktur. Universitet- og høyskolesektoren (UH-sektoren) må tilføres nødvendige ressurser for å løse sitt samfunnsoppdrag; å utdanne livsviktig og kritisk sykepleier- og jordmor kompetanse som dekker nasjonale, regionale og lokale behov⁴.

Nedskjæringer og stillingskutt er den nye virkeligheten for universitet og høyskoler. Kuttene rammer særlig hardt profesjonsfagene innen helse og omsorg. UH-sektoren fikk en realnedgang i bevilgningene

¹<https://www.regjeringen.no/contentassets/cb0adb6c6fee428caa81bd5b339501b0/no/pdfs/hurdalsplattformen.pdf>

²<https://www.regjeringen.no/contentassets/cb0adb6c6fee428caa81bd5b339501b0/no/pdfs/hurdalsplattformen.pdf>

³<https://www.regjeringen.no/contentassets/4ab6bbb12ed54f9f959364aec06ba3f6/nn-no/pdfs/stm202320240019000dddpdfs.pdf>

⁴<https://www.regjeringen.no/contentassets/ce7184cc34cb49e6b4c4bf7b4e09962b/rammeverk-for-utviklingsavtaler-for-statlige-universiteter-og-hoyskoler.pdf>

i 2025 på 1.3 % og et kutt på 3,5% til forskning og utvikling sammenlignet med 2024⁵. Konsekvensen er svekking av fagmiljø, null-opptak og nedleggelse av utdanningstilbud. Det er alvorlig i en sektor hvor det allerede er stor mangel på utdannings- og forskningskompetanse⁶.

NSF forventer at regjeringen prioriterer kunnskap og forskning i høyere utdanning gjennom å styrke basisbevilgningen, og sikre tilstrekkelige ressurser til universitetene og høyskolene, i tråd med løftene i Hurdalsplattformen. Profesjonsutdanningene innen sykepleie, jordmor og helse- og omsorgsfagene må skjermes.

NSF ber regjeringen:

- Styrke finansieringen til høgre utdanning og forskning med 16,7 %, tilsvarende prisvekst fra 2019 – 2023 (Norges Bank)
- Skjerme profesjonsutdanningene innen sykepleie, jordmor og helse- og omsorgsfag

Styrke utdannings- og forskningskompetansen i sykepleier- og jordmor utdanningene

Det har lenge vært varsla om kritisk mangel på utdannings- og forskningspersonell i sykepleier- og jordmor utdanningene. Det haster med å iverksette tiltak som bidrar til å rekruttere og beholde sykepleiere med førstestillingskompetanse. En kartlegging av utdanningenes rekrutteringsbehov, rekrutterings-grunnlag og stipendiatenes karriereplaner viser at 60 % av lærerne med førerstillingskompetanse er over 60 år, og går av med pensjon innen 2028, gitt en pensjonsalder på 67 år⁷.

Rekrutteringsutfordringer og pressede lønns- og arbeidsvilkår er et alvorlig hinder for å rekruttere og beholde den kompetansen som trengs for å opprettholde kapasiteten i sykepleier- og jordmor utdanningene, og utvikle helse- og omsorgstjenestene. Sykepleiere med forskningskompetanse slutter i academia og går tilbake til klinisk virksomhet grunnet bedre vilkår for forskning og bedre lønns- og arbeidsforhold. Stillinger lyses ut flere ganger i mangel på søkere. Flere utdanningsinstitusjoner står i fare for å måtte legge ned studietilbud som sikrer samfunnet kritisk kompetanse, fordi de ikke tilfredsstiller minimumskravene til fagmiljøets kompetanse jfr. studietilsynsforskriften⁸. Det vil igjen øke mangelen på kritisk og livsnødvendig kompetanse i hele landet.

NSF ber regjeringen:

- Få på plass en nasjonal plan for å sikre førstestillingskompetanse i sykepleier- og jordmor utdanningene

Sikre utdanningskapasitet gjennom nasjonal styring av studieplasser for sykepleier- og jordmor utdanningene

Framskrivinger viser et underskudd på nesten 70 000 årsverk i helse- og omsorgstjenesten i 2040. Sykepleiere, spesialsykepleiere, jordmødre og helsefagarbeidere utgjør over 54 000 av dette underskuddet⁹. Regjeringens løsning på sykepleiermangelen er å senke kravene for opptak til bachelorutdanningen. Universitet og høyskolene har ikke fått mere ressurser for å ivareta studenter som kanskje vil trenge mer oppfølging etter at karakterkravet i norsk og matematikk er fjernet. Det vil derfor være viktig å følge med på utviklingen av opptak og gjennomstrømming i bachelorutdanningen.

Utdanningsstillingene i spesialisthelsetjenesten er et viktig virkemiddel for å sikre at studieplassene fylles opp og at kandidatene fullfører på normert tid. På tross av rekordsøking til jordmorfag i 2024,

⁵ [Prop. 1 S \(2024–2025\)](#)

⁶ <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2568592/NIFUrapport2018-28.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁷ <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2568592/NIFUrapport2018-28.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁸ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-02-07-137>

⁹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/7400c9d08a5543b8912fbf700f3344fd/no/pdfs/stm202320240031000dddpdfs.pdf>

stod studieplasser tomme i høst fordi søkere ikke fikk utdanningsstilling. Dette viser viktigheten av at virkemidlene i begge departement sees i sammenheng.

Norge mangler mer enn 2000 helsesykepleiere. 20% av årsverkene for helsesykepleiere utføres i dag av sykepleiere. Mange kommuner står uten jordmor. Dette er en alvorlig trussel mot kapasitet og kvalitet i en lovpålagt tjeneste som kommunene *plikter* å tilby barn, unge og deres familier fra de fødes til de er 20 år. NSF mener derfor at utdanningskapasiteten innenfor helsesykepleie og jordmorfag må økes. Det må sikres tilgang til studietilbud over hele landet, og det må legges til rette for deltidsstudier slik at det er mulig for flere å kombinere jobb og utdanning. Dette vil være særlig viktig for å møte kompetansebehovene i distriktet.

Det er generelt et stort behov for sykepleiere og spesialsykepleiere i de kommunale helse- og omsorgstjenestene^{10 11}. NSF vil særlig peke på behovet for sykepleiere med mastergrad innen psykisk helse rus og avhengighet (PHRA), og avansert klinisk allmennsykepleie (AKS). Det må sikres tilgang til disse utdanningstilbudene i hele landet. Mastergraden innen PHRA vil gi sykepleiere avansert klinisk kompetanse på internasjonalt nivå, og bidra til å styrke behandling og oppfølging i alle deler av tjenesteapparatet. Flere studiesteder venter på akkreditering fra NOKUT. Regjeringen må bidra til å få opp studentvolumet ved å finansiere studieplasser slik at kompetansen kan tas i bruk i tjenestene.

Fra 2025 legges styringssystemet for universitet- og høyskole (UH) sektoren om. NSF mener det er betydelig risiko knyttet til at kandidatmåltall erstattes av statistikk på opptaks- og gjennomføringstall for profesjonsutdanningene, samt utviklingsavtaler mellom Kunnskapsdepartementet og den enkelte utdanningsinstitusjon. Styringen vil i stor grad basere seg på historiske tall og være sårbar for svingninger. Systemet forutsetter at kommuner og helseforetak har god oversikt over egne kompetansebehov, og samarbeider tett med UH-sektoren både om dimensjonering av utdanningskapasiteten, veiledning og tilgang til praksisplasser. Myndighetene må understøtte dette arbeidet og bidra til nødvendig oversikt over kompetanse- og utdanningsbehovet fremover, i både spesialisthelsetjenesten og i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

NSF mener det må settes tydelige målkrav i utviklingsavtaler og oppdragsbrev til utdanningsinstitusjonene basert på framskriving av behov i tjenestene. NSF mener det må settes tydelige målkrav i utviklingsavtaler og oppdragsbrev til utdanningsinstitusjonene, basert på framskriving av behov i tjenestene. Eksempelvis skal de regionale helseforetakene (RHFene) rapportere årlig til HOD om behovet for ABIOK-sykepleiere og jordmødre i lys av den faglige utviklingen, utdanningskapasitet og avgang i tjenestene. NSF mener det er behov for måltall for utdanning av kandidater innen ABIOK, helsesykepleie (H), jordmor (J), avansert klinisk allmennsykepleie (AKS) og for sykepleiere med mastergrad innen psykisk helse rus og avhengighet (PHRA).

NSF ber regjeringen:

- Følge med på gjennomføringsgraden i bachelorutdanningen og iverksette nødvendige tiltak for å opprettholde nødvendig kapasitet, jfr. HPK.
- Etablere en nasjonal opptappingsplan for sykepleier- og jordmor utdanningene med fastsetting av måltall ut fra kartlagte behov, og med prioritering av de deler av landet hvor behovet er størst.
- Sikre minimumsmåltall for studieplasser innen kritisk kompetanse og lovpålagte oppgaver som ABIOK, J, H, PHRA og AKS, basert på framskrivinger av behov
- Stille krav i utviklingsavtalene om å etablere studieplasser til mastergraden innen PHRA
- Øke studieplasser for intensivkapasiteten
- Øke utdanningskapasiteten i Helsesykepleie med 150 studieplasser
- Øke utdanningskapasiteten innen Jordmor faget med 100 studieplasser.

¹⁰ <https://www.regjeringen.no/contentassets/98a0bc1f3ef0410d8c4457a1e5ef6a73/no/pdfs/opptappingsplan-for-heltid-og-god-bemanning-i-oms.pdf>

¹¹ <https://www.helsedirektoratet.no/tema/kompetanseloft-2025/strategiomrader>

- Sikre tilgang til masterutdanninger i hele landet
- Etablere desentralisert Jordmor utdanning
- Styrke samarbeidet mellom HOD og KD for å sikre at utdanningskapasiteten av spesialsykepleiere og Jordmødre møte kompetansebehovet til tjenestene. Virkemidlene må sees i sammenheng for å sikre tilstrekkelig utdanningskapasitet og gjennomstrømming

Rekruttere og beholde sykepleiere i distriktet

Finansiering av studentenes utgifter til bolig og reise ved praksisstudier langt fra campus må bli en permanent ordning som gir både utdanningsstedene, studentene, og kommunene forutsigbarhet.

Det holder ikke bare å rekruttere sykepleiere til kommunene, det er også behov for tiltak som kan bidra til å beholde dem over tid. En særskilt ordning med sletting av studiegjeld for sykepleiere vil kunne bidra til å gjøre det mer attraktivt å jobbe og bosette seg i distriktene. En slik ordning må kunne kombineres med andre gjeldssletteordninger. Dette er også i tråd med Nasjonalt senter for distrikts medisin (NSDM) sine anbefalinger¹².

NSF ber regjeringen:

- Etablere en permanent finansieringsordning for kommunenes kostnader til praksisstudier, jfr. beregninger av Helsedirektoratet¹³
- Etablere en permanent og forutsigbar finansiering av studentenes utgifter til bo- og reiseutgifter ved praksisstudier i distrikt (lange avstander fra campus)
- Sikre tilgang til desentralisert utdanningstilbud for spesialsykepleiere innen Jordmorfaget, AKS, PHRA og Kreftsykepleie over hele landet, i samarbeid med KDD og studiesentrene
- Etablere en tilleggsordning for sletting av studiegjeld for sykepleiere som velger å bosette seg og arbeide i distriktet og kommuner med rekrutteringsutfordringer

Med vennlig hilsen

Lill Sverresdatter Larsen
Forbundsleder

Bente Lüdemann
Fagsjef

Kopi:

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)
Kommunal og distrikts departementet (KDD)
Sentralt fagforum (SF)
Jordmor forbundet
Landsgruppen av Helsesykepleiere (LaH)
NSF student

¹² <https://www.nsdmm.no/old/wp-content/uploads/2023/02/Kunnskapsoppsummering-rekruttere-og-beholde-sykepleiere-i-distrikt.pdf>

¹³ https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/praksis-i-kommunene/Praksis%20i%20kommunene.pdf/_attachment/inline/d416573f-ccaf-4df2-83a0-4e97ba320e84:310c12e6faef42e0be035ba99949406d3fd2982d/Praksis%20i%20kommunene.pdf